

LATVIJAS TIESU PALĀTAS DARBĪBA 1918.–1934. GADĀ

SAMANTA FIĻIMONOVA

Bc. hist., Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultātes maģistrante

E-pasts: sf13030@edu.lu.lv

ANOTĀCIJA

Raksta mērķis ir analizēt Latvijas Tiesu palātas izveidošanās vēsturi un tās attīstību laika posmā no 1918. līdz 1934. gadam, galveno vērību pievēršot Tiesu palātas sākotnējai funkcijai, struktūras un darbības izmaiņām, kā arī tās galvenajiem uzdevumiem. Izpētes rezultātā tika secināts, ka Latvijas Tiesu palāta bija viena no galvenajām tiesu varas iestādēm Latvijas Republikā un spēcīgi ietekmēja tiesu sistēmas attīstību un likumības principu ievērošanu Latvijā pēc neatkarības iegūšanas. Tai bija svarīga loma tiesu neatkarības un tiesiskuma nodrošināšanā, kā arī tiesu procesu kvalitātes un efektivitātes uzlabošanā. Latvijas Tiesu palātas izveidošanās vēsture ir cieši saistīta ar Latvijas valsts veidošanos un tiesiskās sistēmas attīstību pēc Pirmā pasaules kara un neatkarības iegūšanas.

Atslēgvārdi: Civildepartaments, Krimināldepartaments, Zinātniskais tiesu ekspertīzes institūts, starpkaru periods, Latvijas Republika.

IEVADS

Latvijas tiesu sistēma pēc valsts neatkarības iegūšanas tika veidota, pamatojoties uz neatkarības principiem, demokrātiskiem standartiem un tiesiskumu. Starpkaru periodā tika izveidotas dažādas tiesu iestādes, kuras veica tiesu varas funkcijas un nodrošināja tiesisko aizsardzību Latvijas Republikas iedzīvotājiem.

Nozīmīgs solis Latvijas tiesu sistēmas veidošanā, kas nodrošināja tiesisku pamatu valsts darbībai neatkarības laikā, bija 1918. gada 6. decembrī

pieņemtais “Pagaidu nolikums par Latvijas tiesām un tiesāšanas kārtību” (turpmāk – “Pagaidu nolikums”). Pagaidu nolikums iekļāva dažādus noteikumus par tiesu iestāžu struktūru un kompetenci, tiesnešu statusu un darba kārtību, tiesu procesa garantijām un procedūrām, kā arī krimināllietu izskatīšanas kārtību. Latvijas tiesu sistēmas koncepcija pamatojās uz Krievijas impērijas 1864. gada 20. novembra Tiesu iekārtas likumu, kuru Baltijas guberņās pasludināja spēkā 1889. gadā. Šis nolikums bija tiesiskais akts, kas regulēja tiesu organizāciju un darbību (Ķeizara Aleksandra II tiesu ustavi 1889). Tiesu iestāžu struktūru veidoja Senāts, Tiesu palāta, apgabaltiesas, mirtiesas un pagasttiesas.

Latvijas Tiesu palāta bija augsta līmeņa tiesu iestāde, kas nodrošināja tiesu sistēmas darbības pārraudzību un tiesnešu neatkarību Latvijā. Tās mērķis bija veicināt tiesiskumu, tiesu neatkarību un efektīvu tiesu sistēmas darbību, kas bija būtiski tiesiskas valsts principu īstenošanā, kā arī sabiedrības uzticēšanās nodrošināšanā tiesu iestādēm.

Latvijas tiesu sistēmas vēstures un attīstības pētīšana ir nozīmīgs un plašs jautājums Latvijas historiogrāfijā, tomēr Tiesu palāta kā atsevišķa institūcija ir maz pētīta. Tāpēc šo vēstures aspektu izpēte joprojām ir aktuāla un nepieciešama, jo bez tiem 20. gadsimta pirmās puses Latvijas tiesu sistēmas kopaina paliek fragmentāra.

Raksta mērķis ir analizēt Latvijas Tiesu palātas izveidošanās vēsturi un tās attīstību laika posmā no 1918. līdz 1934. gadam, galveno vērību pievēršot Tiesu palātas sākotnējai funkcijai, struktūras un darbības izmaiņām, kā arī tās galvenajiem uzdevumiem. Pētījuma avotu bāzi veido tiesu darbību regulējošie normatīvie akti, Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīva nepublicētie dokumenti un kontekstuāla informācija no zinātniskās literatūras, galvenokārt no Alvila Zauera, Kornēlija Veitmaņa un Aleksandra Mengelsona darbiem. Raksta hronoloģiskie ietvari ir no 1918. līdz 1934. gadam, respektīvi, Latvijas Republikas kā demokrātiskas valsts pastāvēšanas posms.

TIESU PALĀTAS IZVEIDOŠANĀS VĒSTURE 1918.–1921. GADĀ

1918. gada 18. novembrī Latvijas Tautas padome pasludināja Latvijas neatkarību, un 19. novembrī tika izveidota Latvijas Pagaidu valdība, kas sāka veidot jaunas valsts iestādes, tai skaitā tiesu varas iestādes. Latvijas Tiesu palātas izveidošana bija svarīgs posms Latvijas tiesu sistēmas attīstībā pēc neatkarības iegūšanas. Tā tika izveidota, lai nodrošinātu tiesu neatkarību, objektivitāti un tiesiskumu valstī, kā arī lai veicinātu tiesu sistēmas efektivitāti un kompetenci.

1918. gada 6. decembrī pieņemtajā Pagaidu nolikumā tika atstāti Krievijas impērijas Tiesu iekārtas likuma pamati, kur tika traktēts, ka likumprojekts ir tikai pagaidu regulējums līdz valsts pamatlikuma izstrādei (LNA-LVVA, 7432-1-6, 2-5). Pagaidu nolikums kļuva par Latvijas valsts tiesu pamatlikumu, kurš sastāvēja no 13 pantiem. Latvijas Tiesu palātai atbilda 6. pants, kurā tika noteikts paturēt Krievijas impērijas Tiesu iekārtas likuma 110.-113. pantā noteikto kompetenci, cik tālu tā nerunā pretī Pagaidu nolikumam (Pagaidu nolikums 1918, 6. pants; Ķeizara Aleksandra II tiesu ustavi 1889, 24). Precīzāk, Tiesu palāta tika noteikta kā pirmās instances tiesa, kura izskatīja krimināllietas, un kā otrās instances tiesa, kura apelācijas kārtībā izskatīja apgabaltiesas izdarītos spriedumus, kā arī tika iedalīta departamentos – Civildepartamentā un Krimināldepartamentā (LNA-LVVA, 2087-1-19, 2). Ar 1922. gada 7. novembri stājās spēkā valsts pamatlikums “Satversme”, sestā nodaļa attiecās uz tiesu varu. Šajā nodaļā tika izklāstīti noteikumi par tiesu sistēmas organizāciju, tiesu neatkarību un tiesu spriedumu izpildi (Latvijas Republikas Satversme 1922). Papildus pamatlikumam bija vairāki likumi, piemēram, Tiesu iekārtas likums, kas regulēja tiesu procesa kārtību, kā arī tiesnešu statusu un pienākumus.

Tiesu palāta savu darbību oficiāli uzsāka 1918. gada 20. decembrī, kad tika rīkota pirmā kopsēde. Bija svarīgi apspriest organizatoriskos jautājumus, kas iekļāva personālsastāva iecelšanu un darbu sadalīšanu pa departamentiem. Par Tiesu palātas prokuroru tika iecelts Kārlis Kvelbergs (LNA-LVVA, 7432-1-2, 18-19). Turpretim aktīvais tiesu darbs tika uzsākts 1919. gada aprīļa beigās, jo Tiesu palāta no 1919. gada janvāra līdz 5. aprīlim tika likvidēta (LNA-LVVA, 7432-1-2, 37). Tam par iemeslu bija tiešs Vācijas un Krievijas faktors Latvijā. Valstī notiekošais spēcīgi ietekmēja tiesu resoru attīstības gaitu, atrašanās vietu un darbības principus. Galvenā problēma bija personālsastāvs, jo pēc 1919. gada 2. janvāra paziņojuma uz Liepāju bija devies tikai prokurors. Tiesu palātas likvidācijas rezultātā tika uzlikta papildu slodze Liepājas apgabaltiesai. Kārlis Kvelbergs kopā ar Liepājas apgabaltiesas tiesnešiem vērsās pie Latvijas Pagaidu valdības ar lūgumu atjaunot Tiesu palātas darbību. Lūgums tika apstiprināts, un ar 1919. gada 5. aprīļa Pagaidu valdības lēmumu tika atjaunota Tiesu palātas darbība. Mēneša laikā amatos atgriezās iepriekš ieceltais personālsastāvs, kas ļāva pilnvērtīgi uzsākt aktīvu tiesu darbu (LNA-LVVA, 1534-3-59, 1). Tiesu palātas personālsastāvs kādu laiku darbojās Liepājas apgabaltiesas telpās, taču jūlijā varēja atgriezties Rīgā. Pēc datiem, 5. jūlijā notika pēdējā rīcības sēde Liepājā (LNA-LVVA, 1534-3-59, 16) un 28. jūlijā – pirmā rīcības sēde Rīgā (LNA-LVVA, 1534-3-59, 19). Tas norāda uz aptuveno laika posmu, kad Tiesu palātas personālsastāvs veica organizatoriskos darbus, lai spētu atsākt pilnvērtīgu darbu galvaspilsētā. Līdz 1920. gadam tika palielināts darba vietu skaits, kā arī tās strauji tika aizpildītas, tātad tika pārvarēta

problēma, kuru sagādāja personālsastāva trūkums (Jēkabsons, Ščerbinskis 2017, 11). Straujš progress Tiesu palātas izveides attīstībā bija no 1923. līdz 1934. gadam, jo tika nostabilizēta politiskā un militārā situācija valstī. Šajā laika posmā tika pilnībā nostiprināts Zinātniskais tiesu ekspertīzes kabinets, kas sniedza palīdzību lietu izskatīšanā. 1934. gadā Latvijā notika politiskas pārmaiņas, kad valsts vadība tika pārņemta ar autoritāro valsts vadītāju Kārli Ulmani. Šajā kontekstā tika veiktas arī izmaiņas tiesu sistēmā un daļa tiesnešu tika atbrīvoti no amatiem vai tika ieviestas citas reformas tiesu varas iestādēs (Veitmanis, Menģelsons 1939, 257).

TIESU PALĀTAS STRUKTŪRA

Latvijas Tiesu palātas struktūra tika organizēta tā, lai nodrošinātu efektīvu tiesu sistēmas pārvaldību un darbību. Tiesu palāta tika iedalīta departamentos – civillietu un krimināllietu departamentā. Ar 1921. gadu tika pievienots arī Zinātniskais tiesu ekspertīzes kabinets.

Civildepartaments. Civildepartamenta galvenais uzdevums bija nodrošināt administratīvo atbalstu tiesu sistēmai, kā arī tas bija atbildīgs par civillietu koordināciju un organizēšanu tiesu sistēmā. Departaments ietvēra lietu sagatavošanu izskatīšanai, dokumentācijas pārvaldību un procesuālo uzdevumu veikšanu. Departamenta priekšsēdētājam un tiesnešiem bija jāsniedz atbalsts tiesu darbiniekiem, kas strādāja ar civillietām, nodrošinot nepieciešamos administratīvos un birokrātiskos pakalpojumus, lai palīdzētu veikt tiesu procesus. Tāpat svarīgi bija sniegt interpretāciju par tiesību aktiem un likumdošanas jautājumiem, it īpaši laikā, kad nebija pieņemts galīgais civillikuma variants (Tiesu iekārta 1936, 16–17). Civillikuma izstrāde aizņēma apmēram 20 gadus, tā koncepts tika veidots uz Krievijas impērijas Tiesu iekārtas likuma pamata. Civillikuma izstrādes procesā ieguldījumu sniedza tieslietu ministrs Hermanis Apsītis, kurš pēc 1934. gada uzņēmās galveno vadību likuma izstrādē (LNA-LVVA, 7432–1–118, 27). Civillikums tika pieņemts 1937. gada 28. janvārī (Civillikums 1937). Civildepartamentā izskatīto lietu skaits bija daudz reižu lielāks nekā Krimināldepartamentam, jo civillietu izskatīšana, ekspertīzes, izmeklēšana un citas attiecīgās darbības neaizņēma tik daudz laika kā krimināllietas. Laika posmā no 1919. līdz 1923. gadam tika izskatītas 2515 civillietas, kas, ņemot vērā valstī esošo nestabilo situāciju, bija pietiekami daudz. Turpretim jau no 1924. līdz 1928. gadam tika izskatītas 12 823 civillietas. Nākamajos gados, t. i., no 1929. līdz 1933. gadam, tika izskatīts gandrīz uz pusi vairāk civillietu – 21 840. Ir novērojams būtisks izskatīto civillietu skaita pieaugums no 1919. līdz 1933. gadam. Tas pierāda to, ka tiesu darbs progresējis – tiesnešu

darba profesionalitāte uzlabojās, situācija valstī nostabilizējās, likumu izstrādes process paātrinājās utt. (Veitmanis, Mengelsons 1939, 235).

Krimināldepartaments. Tiesu palātas Krimināldepartaments bija atbildīgs par dažādu krimināllietu izskatīšanu, tostarp noziedzības apkarošanu un likumīguma nodrošināšanu (Sodu likums 1933). Departamenta priekšsēdētājam un tiesnešiem bija jānodrošina atbalsts tiesu darbiniekiem, lai precīzi un bez kļūdām tiktu ievērots tā brīža spēkā esošais Sodu likums. Krimināllietās pamatojās uz Krievijas 1903. gada Sodu likumu krājumu (Pagaidu nolikums 1918, 1. pants; LNA-LVVA, 2087–1–19, 2). Tikai ar 1933. gada 24. aprīļa lēmumu tika pieņemts galīgais Sodu likums, kuru izmantoja Latvijas Republikas tiesās, izspriežot krimināllietas (LNA-LVVA, 7432–1–6, 9–11). Laika posmā no 1919. līdz 1923. gadam tika izskatīta 1461 krimināllietā, no 1924. līdz 1928. gadam – 5220 krimināllietas, no 1929. līdz 1933. gadam – 5555 krimināllietas. Izskatīto krimināllietu skaits palielinās ik pa gadiem, jo pirmajos valsts neatkarības gados politiskā nestabilitāte valstī ietekmēja tiesu darbu – sabiedrībai bija neuzticība Latvijas valdībai, tiesām un to nākotnei, nebija pietiekami daudz līdzekļu, trūka telpu un personālsastāva. Vēlākos gados situācija valstī bija uzlabojusies, kā arī Tiesu palāta sekmīgi tika galā ar galveno uzdevumu – nodrošināt tiesu sistēmas efektīvu darbību un tiesiskumu valstī. Krimināllietu ātro izskatīšanu sekmēja Zinātniskā tiesu ekspertīzes kabineta izveide (Veitmanis, Mengelsons 1939, 235).

Zinātniskais tiesu ekspertīzes institūts. Zinātniskais tiesu ekspertīzes kabinets, kurš vēlāk tika pārsaukts par Zinātnisko tiesu ekspertīzes institūtu (turpmāk – institūts), bija iestāde, kas specializējās zinātnisku un tehnisku ekspertīžu veikšanā krimināllietās vai citās juridiskās lietās. Eksperti bija augsti kvalificēti profesionāļi savā jomā, tiem piemita specifiskas zināšanas un prasmes, lai analizētu dažādus pierādījumus un sniegtu objektīvus atzinumus tiesas procesā (Zauers 2001, 7). Institūta koncepcija tika pārņemta no 1914. gada izveidotā Tiesekspertīzes institūta Krievijas impērijā. No 1921. līdz 1925. gadam tas atradās pārejas posmā, kur gan mainījās tā nosaukums, gan tika nokomplektēts personālsastāvs un veikti citi darbi. Institūts darbojās Tiesu palātas prokurora uzraudzībā (Ivansons 1933, 18). Institūta izveidi veicināja valstī strauji pieaugošā kriminālnoziedzība dažādās jomās. Pirmais institūta direktors bija Arturs Kangers, kura profesionālā un zinātniskā darbība sekmēja ekspertīžu kvalitāti un uzticamību (LNA-LVVA, 1533–1–1, 1–2). Viņš ne tikai strādāja par direktoru, bet arī izglītoja dažādas jomas darbiniekus tiesekspertīzes jautājumos Latvijā un Eiropā. Lai uzlabotu tiesekspertīžu kvalitāti un izglītotu profesionāļus šajā jomā, Arturs Kangers publicēja savus pētījumus Latvijā un ārvalstīs, deva iespēju praktiski darboties jaunajiem censoņiem, sniedza padomus. Viņš darīja vairāk,

nekā no iestādes direktora tika prasīts, lai uzlabotu tiesekspertīžu darbu Latvijā (Rusanovs 2023, 169–170).

TIESU PALĀTAS LOMA UN FUNKCIJAS

Latvijas Tiesu palāta bija augsta līmeņa tiesu iestāde, kuras galvenais uzdevums bija nodrošināt tiesu varas neatkarību un tiesiskumu Latvijas Republikā. Tiesu palāta darbojās kā tiesnešu korporācija un pildīja vairākas svarīgas funkcijas, kas bija būtiskas tiesiskuma un likuma varas nodrošināšanā valstī. Tiesu palāta pārstāvēja visus zemāk stāvošos tiesu resorus – apgabaltiesas, miertiesas, pagastu tiesas (LNA-LVVA, 2087–1–19, 2).

Viens no palātas uzdevumiem bija tiesnešu iecelšana un disciplinārā kontrole. Tiesu palātas priekšsēdētāja pilnvaras bija iecelt un atbrīvot tiesnešus, kā arī veikt disciplināras darbības pret tiem. Tas nodrošināja tiesnešu profesionālismu un ētikas standartu ievērošanu (Tiesu iekārta 1936, 22–26). Kā otrs uzdevums bija juridiskās izglītības un profesionālās attīstības veicināšana, t. i., Tiesu palātai bija jāriko vai jāspēj nodrošināt pasākumus, lai veicinātu tiesnešu un citu tiesu darbinieku profesionālo attīstību un sniegtu nepieciešamo juridisko izglītību. Tāpat palātai bija jāpārvalda un jāuzrauga tiesu sistēma, t. i., tā uzraudzīja tiesu sistēmas darbību un darbojās kā sava veida pārvaldes iestāde, lai nodrošinātu tās efektivitāti un kvalitāti (Tiesu iekārta 1936, 28). Palātas priekšsēdētājs, prokurors un departamenti bija atbildīgi par tiesu prakses saskaņošanu un interpretācijas nodrošināšanu, lai nodrošinātu likuma vienotu piemērošanu visā valstī (Tiesu iekārta 1936, 16–17). Kā viens no pēdējiem Tiesu palātas uzdevumiem bija sniegt juridiskās ekspertīzes – juridiskus atzinumus, konsultācijas un ekspertīzes par tiesību aktu interpretāciju un piemērošanu (Tiesu iekārta 1936, 55). Kopumā Latvijas Tiesu palāta bija būtiska tiesu iestāde, kurai Latvijas Republikā bija svarīga loma tiesiskuma un likuma varas, kā arī tiesu sistēmas darbību un profesionāla personālsastāva nodrošināšanā.

Tiesu palātas uzdevums aktīvajā tiesu procesā bija izskatīt krimināllietas un apelācijas kārtībā izskatīt apgabaltiesās pieņemtos lēmumus. Tiesu palāta bija galvenā pirmās instances tiesa krimināllietās Latvijā un pirmās instances kārtībā izskatīja smagas krimināllietas un pieņēma lēmumus par tām. Tiesu palāta sastāvēja no vairākiem tiesnešiem un bija atbildīga par tiesu procesuālo darbību vadīšanu, pierādījumu novērtēšanu un lēmumu pieņemšanu krimināllietās. Pēc Tiesu palātas lēmuma lietu bija iespējams apstrīdēt apelācijas kārtībā, bet, ja spriedumu noteica Zvērinātu advokātu padome, tad spriedums bija galīgs un neapstrīdams (Menders 1924).

Tiesu palāta darbojās arī kā otrās instances tiesa, kura apelācijas kārtībā izskatīja apgabaltiesās pieņemtos lēmumus. Galvenokārt Tiesu palāta apelācijas kārtībā izskatīja lietas, lai pārliecinātos, vai lēmumi ir tiesiski pareizi un pamatoti. Ja lieta neatbilda prasībām, tad tā tika nosūtīta atpakaļ uz apgabaltiesu, lai tiktu veikti labojumi. Tikai pēc tam attiecīgā departamenta personālsastāvs varēja veikt padziļinātu izpēti lietā. Palātas kompetencē bija apstiprināt, mainīt vai atcelt iepriekš pieņemto lēmumu (Jakobi 1933).

SECINĀJUMI

Latvijas Republikas tiesu sistēmas koncepcija pamatojās uz Krievijas impērijas 1864. gada 20. novembra Tiesu iekārtas likumu, kuras doktrinārā un praktiskā kontrakcija tika implicēta Latvijas Tautas padomes 1918. gada 6. decembrī pieņemtajā “Pagaidu nolikumā par Latvijas tiesām un tiesāšanas kārtību”. Tas noteica, ka Latvijas tiesas, kā arī ar tām saistītās iestādes darbojas pēc tiem Krievijas impērijas likumiem, kuri bija spēkā līdz 1917. gada 24. oktobrim. Šāds likumiskais pamats turpinājās, līdz tika izstrādāta Latvijas Republikas Satversme. Vēlāk tika saglabāts Krievijas Tiesu iekārtas likums kā pamats tiesu darbības normatīvi regulējošajam aktam, papildinot to ar Latvijas valsts tiesību konceptam atbilstošiem likumiem.

Līdz Latvijas Republikas Satversmes spēkā stāšanās brīdim Latvijas tiesās spriedumi bija jāpasludina “Uz Latvijas Pagaidu valdības pavēli”, tomēr pēc Satversmes pieņemšanas un spēkā stāšanās tika noteikts, ka tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti. Galvenais pamatprincips, lai nodrošinātu efektīvu darbību, bija panākt tiesu neatkarību, kas arī tika paveikta. Latvijas Tiesu palāta tika veidota, lai nodrošinātu tiesu neatkarību no politiskajām ietekmēm un lai tiesneši varētu brīvi un objektīvi izskatīt lietas.

Tiesu sistēma tika sadalīta četrpakāpju tiesu sistēmā, veidojot tiesu hierarhiju. Tiesu palāta ieņēma augstāko līmeni tiesu sistēmā, un tās uzdevums bija pārraudzīt tiesnešu un tiesu darbību, nodrošināt tiesiskumu un tiesu neatkarību, kā arī uzraudzīt tiesu procedūras un tiesiskās normas ievērošanu. Tiesu palātas prokurors uzņēmās atbildību par Latvijas tiesu sistēmu kopumā, priekšsēdētājs – tiešo atbildību par Tiesu palātu. Posms no 1918. līdz 1921. gadam bija problemātisks, tika tieši skarta Tiesu palātas izveidošanās un attīstība. Turpretim posmā no 1922. līdz 1934. gadam bija būtiski manāms straujš attīstības progress, galvenokārt valstī esošās politiskās situācijas nostabilizēšanās dēļ. Attīstības progress ir nosakāms pēc izskatīto un nobeigto lietu skaita Civildepartamentā un Krimināldepartamentā. Departamenti nodrošināja atbalstu tiesnešiem un citu tiesu iestāžu darbiniekiem, izstrādājot tiesību aktus, nodrošinot juridisko pētniecību, sniedzot konsultācijas un citus pakalpojumus, lai palīdzētu nodrošināt taisnīgu un

efektīvu tiesu sistēmas darbību Latvijā. Tāpat būtisks elements tiesu sistēmā bija Zinātniskais tiesu ekspertīzes institūts, kas palīdzēja nodrošināt objektīvas un zinātniski pamatotas ekspertīzes, kuras bija nepieciešamas taisnīgu un efektīvu tiesu procesu veikšanai.

Latvijas Tiesu palātas izveidošanās un darbība laika posmā no 1918. līdz 1934. gadam ir svarīgs faktors Latvijas tiesu sistēmas attīstībā un valsts tiesiskuma nodrošināšanā. Šajā laika posmā tika veikti būtiski soļi, lai izveidotu un nostiprinātu tiesu iestādi, kas nodrošinātu tiesiskumu un tiesnešu neatkarību.

SAĪSINĀJUMI

LNA – Latvijas Nacionālais arhīvs

LVVA – Latvijas Valsts vēstures arhīvs

IZMANTOTIE AVOTI UN LITERATŪRA

ARHĪVA MATERIĀLI

Latvijas Satversmes sapulces juridiskās komisijas izraksti. Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk LNA-LVVA), 1533–1–1.

Latvijas Tiesu palātas kriminālodaļas rīcības sēžu žurnāls. LNA-LVVA, 1534–3–59.

Latvijas tiesu sistēma. LNA-LVVA, 2087–1–19.

Par Tiesu palātas prokurora Hermaņa Apsiša dienesta gaitu. LNA-LVVA, 7432–1–118.

Tiesu palātas prokurora kancelejas akts – apkārtraksts 1919. gada 5. augusts – 1925. gads 8. maijs. LNA-LVVA, 7432–1–6.

Tiesu palātas prokurora kancelejas akts par Tiesu palātas Kārļa Kvelberga dienesta gaitu. LNA-LVVA, 7432–1–2.

LITERATŪRA

1933. gada 24. aprīļa sodu likums, 1939. Rīga.

Civillikums. *Valdības Vēstnesis*, 41, 20.02.1937.

Ivansons, O., 1933. Zinātne cīņā ar noziegumiem. *Aizsargs*, 1, 01.01.1933.

Jakobi, P., 1933. Latvijas zvērīnāto tiesu likumprojekts. *Latvijas Ministrijas Vēstnesis*, 3, 01.03.1933.

Jēkabsons, Ē., Ščerbinskis, V. (sastādītāji), 2017. *Latvijas tiesneši. Senāts, tiesu palāta un apgabaltiesas biogrāfijās. 1918–1940*. Biogrāfiskā vārdnīca. Rīga: Tiesu administrācija.

Ķeizara Aleksandra II tiesu ustavi: izdoti uz ķeizara Aleksandra Aleksandroviča pavēli: pēc 1883. g. izdevuma un 1886. un 1887. g. turpinājumiem un nolikumi par tiesu un zemnieku iestāžu reformu Baltijas guberņās un nosacījumi par šo likumu spēkā celšanu, 1889. Jelgava.

Latvijas Republikas Satversme. *Valdības Vēstnesis*, 141, 30.06.1922.

Menders, F., 1924. Zvērināto un šefenu tiesas. *Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*, 1, 01.01.1924.

Pagaidu nolikums par Latvijas tiesām un tiesāšanas kārtību. *Pagaidu Valdības Vēstnesis*, 1, 14.12.1918.

Rusanovs, E., 2023. *Kriminālprocesa doktrīnas ģenēze un evolūcija Latvijā no valsts dibināšanas līdz atkārtotai padomju okupācijai*. Jelgava: Rusanovs & Partneri ZAB, 2023.

Tiesu iekārta, 1936. Rīga.

Veitmanis, K., Menģelsons, A., 1939. *Tieslietu Ministrijas un tiesu vēsture 1918–1938*. Rīga: Tieslietu ministrija, 1939.

Zauers, A., 2001. *Kriminālistiskā ekspertīze Latvijā laikmeta griežos*. Rīga: LPA, 2001.

LATVIAN CHAMBER OF COURTS 1918–1934

SAMANTA FIĻIMONOVA

BA in history, MA student at University of Latvia

E-mail: sf13030@edu.lu.lv

ABSTRACT

The aim of the article is to analyse the history of the establishment of the Latvian Chamber of Courts and its development in the period from 1918 to 1934, focusing on the initial function of the Chamber of Courts, changes in its structure and activities, as well as its main tasks. The research shows that the Latvian Chamber of Courts was one of the main judicial institutions in the Republic of Latvia, which strongly influenced the development of the judicial system and respect for the principles of legality in Latvia. It has played a significant role in ensuring the independence of the judiciary and the rule of law, as well as in improving the quality and efficiency of judicial proceedings. The history of the establishment of the Latvian Chamber of Courts is linked to the formation of the Latvian state and the development of the legal system after the First World War and independence.

Keywords: Department of Civil Cases, Department of Criminal Cases, Scientific Institute of Forensic Expertise, interwar period, Republic of Latvia.

Summary

The concept of the judicial system of the Republic of Latvia was based on the Law of the Russian Empire of 20 November 1864 on the Judicial System, the doctrinal and practical contraction of which was implied in the “Temporary Regulations Concerning the Latvian Courts and Litigation Procedure” adopted by the People’s Council of Latvia on 6 December 1918. This legal basis continued to serve until the Constitution of the Republic of Latvia was drafted, and later the Russian Law on the Judicial System was retained as the basis for the normative act regulating the activities of the courts, supplemented by laws corresponding to the concept of Latvian state law.

The Chamber of Courts was defined in law as a court of first instance in criminal cases and a court of second instance in regional courts in appeal proceedings. The independence, impartiality, and rule of law of the courts have been central to the establishment of the Latvian Chamber of Courts. From 1918 to 1934, the Chamber of Courts was an important judicial institution, responsible for the appointment and disciplinary control of judges,

legal education and professional development, and the administration and supervision of the judicial system.

The Chamber of Courts was divided into two departments – of civil cases and of criminal cases, and encompassed the Scientific Institute of Forensic Expertise, which provided highly qualified expertise in criminal and other legal cases. The period from 1918 to 1921 was problematic, directly affecting the establishment and development of the Chamber of Courts. In contrast, the period from 1922 to 1934 was marked by a significant development, mainly due to the stabilisation of the political situation in the country. During this period, considerable steps were taken to establish and strengthen a judicial institution that would ensure the rule of law and the independence of judges.